

แนวคิดการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาล Mediation Method for Terminating Criminal Case Disputes Court

ลาวัลย์ นาคดิลก¹ และ รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ²
Lawan Narkdilok¹ and Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom²

บทคัดย่อ

การไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอมข้อพิพาทคือการที่คู่พิพาทตกลงยินยอมให้บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางที่มีความเป็นอิสระและความเป็นกลางแต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาท ทำการช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กัน จนกระทั่งสามารถตกลงกันได้โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เพื่อระงับข้อพิพาทกันไป ศาลยุติธรรมนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ โดยการไกล่เกลี่ยถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในการพิจารณาคดี หากยุติข้อพิพาทไม่ได้จึงจะเข้าสู่ระบบการสืบพยานของศาลหรือการพิจารณาคดีตามรูปแบบปกติของศาล ระบบดังกล่าวผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีทั้งผู้พิพากษาและบุคคลภายนอกที่เรียกว่าผู้ประนีประนอมประจำศาล การไกล่เกลี่ยมีได้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ในส่วนของคดีอาญาได้กำหนดประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ในระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ.2560 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2560 ครอบคลุมอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาและผู้ประนีประนอมประจำศาล ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คู่ความ และในคดีอาญาที่เข้าสู่อำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมให้คดียุติไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม

คำสำคัญ : ข้อพิพาท, การไกล่เกลี่ย, คดีอาญา

Abstract

Conciliation or mediation means to dispute persons agree to let the third one (who is neutral, independence and no jurisdiction power to dispute) assists in

¹ ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลจังหวัดชุมพร ศาลจังหวัดชุมพร จังหวัดขอนแก่น

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

mediation of disputes in order that both part consent to reduce the leniency each other until they can agreed by making a compromise agreement for suspending the dispute. Court of Justice took the mediation process as one of inquest. Thus, if dispute is not resolved, the court will proceed to court hearing or follow judicial process normal pattern. For these system, the mediator has both the judge and the third person called "the Conciliator Court". Mediation, there are both civil case and criminal case, for criminal case; ca following Rules of Executive Committee of Judiciary for Mediation of Disputes in Criminal Matters 2017 and Supreme Court Presidency Conciliation 2011, Number 2, it cover authority of judge and mediator. So, it is see that mediation is process of alternative dispute resolution which was selected to deliver justice for dispute partner in order to terminated justified and quickly.

Keywords: Disputes, Mediation, Criminal Case

บทนำ

สังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สภาพเศรษฐกิจและสภาพการปกครองของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีผลกระทบต่อความประพฤติการ ดำรงตนของบุคคลในชุมชนก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือข้อพิพาทขึ้นระหว่างบุคคลในสังคม เมื่อคู่กรณีไม่สามารถหาหนทางตกลงกันได้ก็จะนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อขอความเป็นธรรม รัฐได้สร้างองค์กรหลักใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้น แต่วิถีทางในการนำคดีขึ้นสู่ศาลมีขั้นตอนและกระบวนการทาง กฎหมายที่ยุ่งยากและซับซ้อนต้องใช้ระยะเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเท่ากับเป็นการซ้ำเติม ผู้เสียหายให้ได้รับความเสียหายมากยิ่งขึ้น การที่มนุษย์ในสังคมมีจำนวนมากยิ่งขึ้น ปัญหาข้อพิพาท ต่างๆ ย่อมมีมากขึ้น เมื่อไม่มีวิธีการที่จะสกัดกั้นการระงับข้อพิพาทในเบื้องต้นจึงต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล อัน เป็นสาเหตุให้มีปริมาณคดีค้างค้ำและสะสมมากขึ้นบางครั้งผลของการพิจารณาพิพากษาคดีมิใช่สิ่งที่พึง ประสงค์ของคู่กรณี จึงได้มีแนวคิดของการนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลยุติธรรม ถือเป็น กระบวนการที่สำคัญซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของการระงับข้อพิพาททางเลือก ที่ชี้ให้เห็นถึงความพยายามที่จะ ปฏิรูปนโยบายในระบกกฏหมายและกระบวนการศาลยุติธรรม ซึ่งแต่เดิมการปฏิรูปกฎหมายไทยนั้นทำ ได้ยากและไม่มียุทธศาสตร์ระดับชาติมาสนับสนุน เป็นกระบวนการที่ไม่มีทางเลือกและประชาชนไม่ สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากนัก หากศาลไม่สามารถจะพิจารณาพิพากษาให้เสร็จได้โดยรวดเร็วใน

เวลาอันควร ส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมแก่ประชาชนรวมทั้งความเชื่อมั่นในระบบศาลยุติธรรม เพราะทำให้คู่ความเสียเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเป็นจำนวนมาก และถึงแม้ว่าศาลชั้นต้นจะพิพากษาแล้วอาจมีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้อีก ยิ่งทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดล่าช้ามากขึ้น

ปัจจุบันศาลยุติธรรมได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในศาล โดยการไกล่เกลี่ยถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในการพิจารณาคดี หากยุติข้อพิพาทไม่ได้จึงจะเข้าสู่ระบบการสืบพยานของศาลหรือการพิจารณาคดีตามรูปแบบปกติของศาล ระบบดังกล่าวผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีทั้งผู้พิพากษาและบุคคลภายนอก แต่ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลภายนอกเพื่อเป็นการลดภาระการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา เมื่อมีงานมากจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีลดลง ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการที่ช่วยลดปริมาณคดีที่ศาลต้องสืบพยานลงได้เป็นอย่างมาก นับว่าการไกล่เกลี่ยคดีเป็นประโยชน์แก่คู่ความและศาลในการที่จะทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ และช่วยให้คู่ความยังคงความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป ซึ่งในระยะเริ่มต้นที่ศาลยุติธรรมได้นำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลโดยคาดหวังว่าเมื่อนำระบบไกล่เกลี่ยมาใช้แล้วจะทำให้คดีที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยุติโดยเร็ว สะดวก ประหยัด ทุนเวลาและค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่ความมีความพอใจ ไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะแต่ถือว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win-Win Situation) การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในศาลยุติธรรม มีทั้งการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งในทางอาญานั้นการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในศาลก็เพื่อบรรลุดุ ประสงค์ในอันที่จะคุ้มครองสังคมให้มีความสงบ โดยการให้คู่ความมีส่วนร่วมในการกลั่นกรองคดีความผิดทางอาญาเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติได้ด้วยความเร็ว เป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของคู่ความ ศาลยุติธรรมจึงได้มีการนำระบบไกล่เกลี่ยมาใช้กับคดีอาญา (ดวงธมล คำวิโส. 2556 : 2-5) แต่ยังไม่มียกข้อยกเว้นการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลไว้โดยเฉพาะ ในคดีอาญาแม้จะมีกฎหมายเปิดทางให้มีการใช้การไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความได้ดังปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นจะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย” ซึ่งหากมีการประนีประนอมยอมความกันแล้ว ทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39 (2) แต่ทางเลือกการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา มีข้อจำกัดให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้เฉพาะการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ยอมความได้ ส่วนคดีอาญาแผ่นดินจะเข้าสู่การไกล่เกลี่ยได้ในส่วนของกรณีชดเชยค่าเสียหายหรือที่เรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

แนวคิดพื้นฐานของการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ยสามารถจำแนก ได้ดังนี้

1. แนวคิดในการแก้ไขข้อพิพาทแบบ Win – Win Concept

เมื่อมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใด แนวทางในการจัดการเพื่อให้ข้อยุติไปมีหลายแนวทาง เช่น ใช้ความรุนแรง การประท้วงอย่างสันติการบัญญัติกฎหมาย การฟ้องร้อง การให้อนุญาตตุลาการตัดสิน เหล่านี้จะช่วยแก้ไขข้อขัดแย้งได้แต่ผลที่ออกมาจะออกมาในรูปแบบของการแพ้-ชนะ (Win- Lose) คู่กรณีจะสูญเสียซึ่งสัมพันธ์ภาพและมิตรต่อกันไป ส่วนการหาทางออกประการหนึ่งคือการหลีกเลี่ยงปัญหา แม้ว่าจะไม่มีการแพ้ชนะ แต่สภาพความขัดแย้งและข้อพิพาทจะยังคงอยู่สภาพเดิม ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ไขข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง คือ ต้องให้ทุกฝ่ายชนะด้วยกันทั้งหมดตามแนวคิด Win - Win Concept โดยที่วิธีการจะให้เกิดผลดังกล่าวคือการเจรจาไกล่เกลี่ยทั้งที่มีคนกลางที่เรียกว่า Mediation และไม่มีคนกลางที่เรียกว่า Negotiation (วันชัย วัฒนศัพท์. 2550 : 11) เพราะผลการเจรจาที่ออกมาแบบชนะทุกฝ่ายนี้จะยังคงช่วยรักษาสัมพันธภาพและมิตรที่ดีต่อกันของคู่กรณีได้ เพราะผลการเจรจาที่ยุติเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายย่อมทำให้ทุกฝ่ายยังคงมองหน้ากันต่อไป และอยู่ร่วมกันในชุมชนได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าแนวคิด Win – Win Concept นำไปสู่การให้อภัย ความสามัคคีและความสงบสุขของผู้คนในสังคม

2. หลักไม่นำคำกล่าวในการเจรจาไปเป็นพยานในชั้นพิจารณาตัดสินของศาล

เป็นหลักการสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ในการเจรจาพูดคุย เพราะความประสงค์ของการไกล่เกลี่ยคือต้องการให้คู่กรณีพูดหรือกล่าวในการเจรจาอย่างเปิดเผย (Frank Discussion) และมีความต้องการที่จะยุติข้อพิพาทเพียงขั้นนี้ ดังนั้นคำพูดที่ใช้ในการเจรจาเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จะไม่นำไปเป็นพยานในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้ ซึ่งลักษณะการเจรจาดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นการเจรจาแบบไร้ซึ่งการบันทึกหรืออัดเสียง (Off the Record) โดยปกติมักมีการกล่าวและแจ้งให้คู่กรณีทราบและยอมรับก่อนจะมีการเจรจาเสมอ เพราะหากไม่มีการยืนยันแล้วจะทำให้คู่กรณีไม่กล้าที่จะพูดเพราะอาจเสี่ยงต่อการนำคำพูดของตนบางประการไปใช้เป็นพยานในชั้นศาลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีฝ่ายอื่นได้ หลักการนี้นิยมใช้กันมากในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศ เช่น คดีแรงงานในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

3. หลักความยินยอมของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

หลักเกณฑ์นี้ถือเป็นหัวใจของการไกล่เกลี่ยคดีหรืออีกนัยหนึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งมีแนวคิดในการจัดการยุติข้อพิพาทอย่างสันตินอกเหนือแนวทางการดำเนินคดีตามปกติ นั้น ให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายยินยอมเข้ารับการแก้ไขปัญหโดยวิธีไกล่เกลี่ย เมื่อทุกฝ่ายยินยอม

รับการใกล้เคียงแล้วจึงเริ่มต้นกระบวนการใกล้เคียงขึ้นได้ ความยินยอมในที่นี้ไม่ใช่เรื่องความยินยอมของผู้เสียหายในคดีอาญาที่เป็นเหตุยกเว้นความผิดอาญาอันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาของผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหา (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. 2534 : 3) และไม่ใช่เรื่องความยินยอมทางแพ่งที่นักวิชาการบางท่านถือว่าเป็นการแสดงเจตนาทางแพ่งที่มุ่งก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ขึ้นในทางแพ่ง (กลมชัย รัตนสากววงศ์. 2523 : 25) แต่เป็นเรื่องของความยินยอมที่ฝ่ายผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหากับฝ่ายผู้เสียหายได้ยินยอมเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาอันเป็นการผันหรือหันเหคดีออกจากกระแสหลักโดยที่ทั้งสองฝ่ายจะได้สิทธิหรือข้อเรียกร้องหรือประโยชน์ที่ตนจะได้รับหรือมีอำนาจกระทำได้ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ แล้วยินยอมนำตนเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงซึ่งอาจทำให้ตนได้สิทธิหรือข้อเรียกร้องหรือประโยชน์ที่น้อยกว่าหรือมากกว่าที่ควรได้ตามกฎหมายเดิม ความยินยอมในที่นี้จึงเป็นความสมัครใจ (อุดม รัฐอมฤต. 2548 : 53) โดยไม่มีเงื่อนไขของคู่กรณีในการเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาซึ่งเป็นกระบวนการที่ผันหรือหันเหออกมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักความยินยอมเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงนี้จึงมีลักษณะที่เป็นไปในทั้งทางกายกรรมแบบที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Submission และการยอมรับที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Consent ไปด้วยกัน

แม้ว่าความยินยอมของผู้เสียหายในคดีอาญา ความยินยอมในคดีแพ่ง และความยินยอมเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาจะมีความหมายที่แตกต่างกันไปแต่มีหลักการของความยินยอมของผู้เสียหายในคดีอาญาที่เป็นหลักการที่น่าสนใจและถือได้ว่าเป็นหลักการทั่วไปของความยินยอมซึ่งได้แก่ความยินยอมโดยชัดแจ้งที่ผู้ให้ความยินยอมแสดงออกโดยแจ้งชัดทั้งที่เป็นกริยาท่าทางและเป็นลายลักษณ์อักษร และความยินยอมโดยปริยายซึ่งหมายถึงอาการนิ่งเฉยไม่ขัดขวางของผู้ให้ความยินยอมก็เป็นการยินยอมได้ ความยินยอมที่ให้อำนาจเป็นความยินยอมที่ไม่มีเงื่อนไข การยินยอมโดยมีเงื่อนไขยอมไม่ใช่ความยินยอม (ประพิน ปรัชญาภรณ์. 2522 : 25) และความยินยอมต้องเป็นความยินยอมโดยชอบ ไม่ได้เกิดจากการจูงใจที่มีข้อข่มขู่หลอกลวงหรือการมิชอบประการอื่นแต่อย่างใด (กลมชัย รัตนสากววงศ์. 2523 : 24-28) และในหลักการทั่วไปนี้ย่อมสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการตรวจสอบความยินยอมของคู่กรณีในกระบวนการใกล้เคียงคดีอาญาได้เป็นอย่างดี

4. แนวความคิดว่าด้วยอำนาจในการยุติคดีอาญา

โดยทั่วไปแล้วเมื่อเกิดคดีขึ้นหากผู้เสียหายไม่ฟ้องคดีเองทางเดินของคดีจะต้องดำเนินไปสู่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล หากมองในแง่รูปแบบแล้วคดีอาญาสามารถยุติได้หลายรูปแบบซึ่งพอที่จะแบ่งได้ คือ (ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. 2551 : 45)

4.1 การยุติในชั้นศาล ซึ่งเกิดจากการตัดสินของผู้พิพากษาในชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์ หรือการตัดสินในชั้นฎีกาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือที่เรียกว่าได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้

ฟ้องแล้ว หรือได้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลได้ เช่นที่ Supreme Court of Western Australia ที่เรียกว่า การประชุมคดีอาญา (Criminal Case Conferencing)

4.2 การยุติในชั้นพนักงานอัยการ ด้วยคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ในกรณีนี้คดีอาญาเป็นอันยุติ ถ้าผู้เสียหายไม่นำความไปฟ้องเองอีกครั้งภายในอายุความ

4.3 การยุติในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานกรณีและผู้เสียหายเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว หรือผู้มีตำแหน่งข้างต้นได้ทำการเปรียบเทียบแล้ว ตามแต่กรณีและตามกฎหมายอื่น ถือได้ว่าคดีอาญาเลิกกันอันทำให้คดีอาญาเป็นอันยุติไป

4.4 ไม่ว่าคดีจะอยู่ในชั้นใดเมื่อมีเหตุดังต่อไปนี้แล้ว ก็ถือว่าคดีอาญาได้ยุติลง คือ ผู้กระทำความผิดได้ตายลง เมื่อได้มีการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิด เช่นนั้น เมื่อคดีขาดอายุความและเมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

ดังนั้นคดีอาญาที่เกิดขึ้น สามารถยุติได้ในทุกระดับชั้นไม่ว่าจะเป็นชั้นศาล พนักงานอัยการ หรือในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน และเจ้าพนักงานโดยอาจยุติได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ เมื่อพิจารณาถึงผู้มีอำนาจในการยุติคดีอาญาจึงไม่อาจถือว่าผู้มีอำนาจในการยุติคดีอาญาคือพนักงานอัยการฝ่ายเดียว เพราะศาลเองก็มีอำนาจในการยุติคดีอาญาได้เช่นกัน นอกจากนี้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ทำการเปรียบเทียบคดีบางประเภทก็มีอำนาจในการยุติคดีโดยเด็ดขาดไม่ต้องขอความเห็นชอบในชั้นสุดท้ายจากพนักงานอัยการได้เช่นกัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้มีอำนาจในการยุติ คดีอาญานั้นได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายของประเทศนั้นๆ จะกำหนด

5. ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory)

ทฤษฎีนี้ถือหลักว่า ผู้เจรจาที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและสามารถรักษาผลประโยชน์ของลูกความ โดยได้รับผลออกมาเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจเป็นเงินตราหรือวัตถุ และเข้าใจถึงอำนาจที่ตนมีอยู่และได้ใช้โดยไม่ชักช้าเพื่อประโยชน์ของลูกความ ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่า “สังคมอยู่ภายใต้การปกครองหรือการครอบงำโดยผู้ที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ในสถานการณ์ของการเจรจาแต่ละฝ่ายทั้งนักกฎหมายและลูกความต่างมีความประสงค์ให้บรรลุความต้องการของตนมากที่สุด” ทฤษฎีการแข่งขันมองโลกในแง่ที่ว่าทรัพยากรมีอยู่จำกัด ซึ่งต้องแบ่งปันโดยการแข่งขันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในแต่ละเรื่อง ระบบการแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้แก่ การแจกจ่ายโดยอีกฝ่ายหนึ่งได้และอีกฝ่ายหนึ่งสูญเสีย ทฤษฎีการแข่งขันยอมรับว่านักกฎหมายบางคนมีความประสงค์ให้ลูกความของตนได้รับความยุติธรรม ความชอบธรรมความหวังดี ความไว้วางใจจากผู้อื่นและการตอบสนองที่มี

จริยธรรมตามทฤษฎีนี้รูปแบบการเจรจากำหนดขึ้นโดยถือผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญเพื่อให้ตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุดและอีกฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสีย

6. ทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem – Solving Theory)

ทฤษฎีนี้ถือหลักว่าผู้เข้าร่วมการเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันบางประการถ้าไม่มีสิ่งอื่น ทุกคนอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมเดียวกันและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อทำข้อตกลงด้วยความสมัครใจ ภายใต้ทฤษฎีนี้ข้อขัดแย้งเป็นปัญหาที่ต้องศึกษาและแก้ไขร่วมกันโดยคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน การนำทฤษฎีการแก้ปัญหามาใช้มีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

6.1 แยกปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้งและแก้ไขในแต่ละปัญหาแยกต่างหากจากกัน

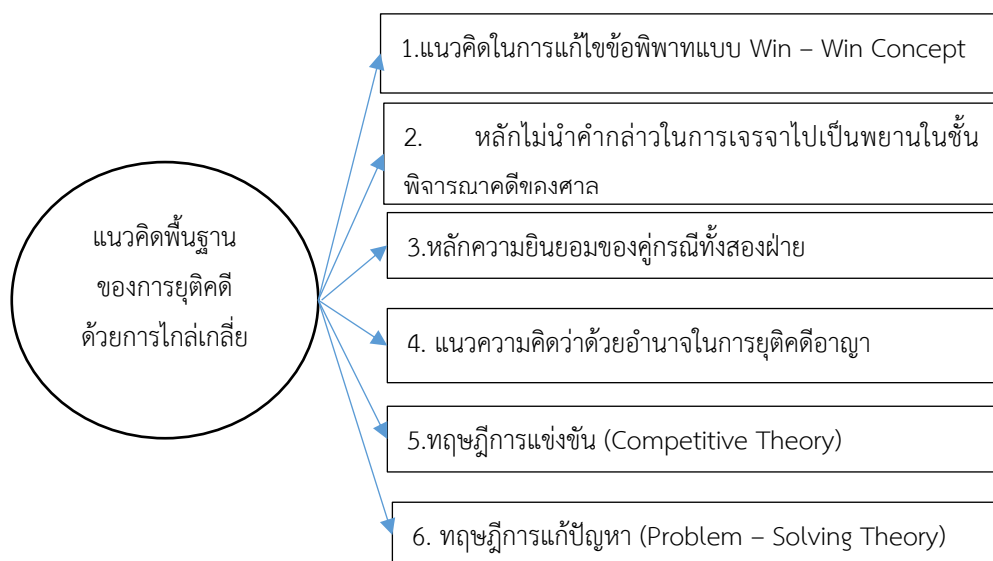
6.2 เน้นความสำคัญของประโยชน์ได้เสียและความต้องการของคู่ความซึ่งไม่ใช่ฐานะของคู่ความ การเน้นถึงฐานะที่แตกต่างกันของคู่ความจะทำให้การเจรจาประนีประนอมยอมความยากขึ้น คู่ความจะต้องหาทางประสานผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายและเน้นถึงประโยชน์ร่วมกัน

6.3 คิดหาทางเลือกหลายวิธีซึ่งคู่ความจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

6.4 ยืนยันการใช้อำนาจประกอบต่างๆ ที่ต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อประเมินทางเลือก

6.5 เข้าใจและแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการเจรจากกลงทำสัญญา

ทฤษฎีการแข่งขันและทฤษฎีการแก้ปัญหากล่าวมาข้างต้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนั้นในการไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทต่างๆ ควรนำเฉพาะข้อดีของแต่ละทฤษฎีมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาและสภาพแวดล้อมของคดีนั้นๆ

แผนภาพที่ 1 แนวคิดพื้นฐานของการยุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพิจารณาตัดสินของศาล

ก่อนจะกล่าวถึงขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพิจารณาตัดสิน มีถ้อยคำที่ควรทำความเข้าใจในสองประเด็น ได้แก่

1. ข้อพิพาท

ข้อพิพาท หมายถึง ความขัดแย้งที่บุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกันมีความเห็นที่แตกต่างกันต่อประเด็นหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยต่างฝ่ายต่างไม่เห็นด้วยกับความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเมื่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันมีมากขึ้นจนกระทั่งฝ่ายที่มีความเห็นอย่างหนึ่งได้พยายามเรียกร้องให้ฝ่ายที่มีความเห็นแตกต่างจากตนกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือยอมรับสภาพหรือสถานะอย่างใดอย่างหนึ่ง การเรียกร้องให้ฝ่ายที่มีความเห็นแตกต่างจากตนให้กระทำการหรือยอมรับความเห็นของตนนั้นคือ ข้อพิพาท นั่นเอง อย่างไรก็ตามข้อพิพาทตามลักษณะความผิดทางอาญา มีดังต่อไปนี้

1.1 ความผิดอาญาแผ่นดินโดยแท้หรือความผิดอาญาต่อรัฐ หมายถึง ความผิดอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายได้แจ้งรัฐเท่านั้น เอกชนคนใดคนหนึ่งมิได้มีผลประโยชน์ส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดด้วยจึงไม่อาจอยู่ในฐานะผู้เสียหายและฟ้องร้องดำเนินคดีเองได้ พนักงานอัยการเท่านั้นที่จะมีสิทธิดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เช่น ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดเกี่ยวกับ กฎหมายป่าไม้ ยาเสพติด การจราจร การประมง เป็นต้น

ความผิดประเภทนี้มีความเห็นว่าไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ เพราะรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม กรณีความผิดเล็กๆ น้อยๆ บางประเภทกฎหมายก็เปิดช่องให้เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจเปรียบเทียบผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาได้ ซึ่งจะมีผลทำให้คดีอาญาลดลง ทั้งนี้ การสั่งให้เปรียบเทียบคดีนั้น อาจดำเนินการภายหลังจากการสอบสวนคดีเสร็จแล้วส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการแล้วก็ได้ โดยหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นสมควรและเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ ก็มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ตามกฎหมาย

1.2 ความผิดอาญาแผ่นดินที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย หมายถึง ความผิดอาญาที่มีผลกระทบเสียหายต่อเอกชนคนใดคนหนึ่งและต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของสังคมโดยรวม ดังนั้น ผู้ที่มี

สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีจึงได้แก่บุคคล ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด และพนักงานอัยการ ในฐานะตัวแทนของรัฐ ตัวอย่างเช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทรัพย์ ทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาประเภทนี้ หากคู่กรณี สามารถตกลงกันได้จะก่อให้เกิดผลดังนี้คือ

1.2.1 กรณีผู้เสียหายฟ้องคดีเอง อาจตกลงกันให้ผู้เสียหายถอนฟ้องก็ได้ ซึ่งเมื่อถอน ฟ้องแล้วผู้เสียหายย่อมไม่มีสิทธินำคดีมาฟ้องใหม่ได้อีก อย่างไรก็ตาม การถอนฟ้องของผู้เสียหายย่อมไม่ ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่ยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ หรือหากพนักงานอัยการกับผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ย่อมไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะดำเนินการต่อไปได้ นอกจากนั้นกรณีผู้เสียหายตกลงยอมความกับ จำเลยได้โดยให้ผู้เสียหายไปดำเนินการขอถอนฟ้อง หากต่อมาผู้เสียหายไม่ยอมทำตามข้อตกลงยอมไม่อาจ บังคับให้ปฏิบัติได้ เพราะการตกลงให้โจทก์ถอนฟ้องคดีอาญาแผ่นดินเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ของประชาชน

1.2.2 กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง หากพนักงานอัยการนำข้อเท็จจริงที่ได้จาก การใกล้เคียงไปพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความผิดไม่ดำเนินคดีกับจำเลยต่อไป ก็จะมีอำนาจใช้ดุลพินิจ ถอนฟ้องได้ โดยอาศัยแนวทางการปฏิบัติตามระเบียบอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของ พนักงานอัยการ พ.ศ.2553 หากผู้เสียหายผิดข้อตกลงเปลี่ยนใจต้องการดำเนินคดีภายหลังอีกย่อม สามารถทำได้เพราะการถอนฟ้องของพนักงานอัยการไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ และ ต้องถือว่าข้อตกลงยอมความไม่ให้ดำเนินคดีอาญาแผ่นดินเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน หากไม่มีการถอนฟ้องศาลสามารถหยิบยกข้อเท็จจริงที่ได้จากการใกล้เคียง เช่น การชดใช้ ค่าเสียหาย การสำนึกผิดของจำเลย การให้อภัยหรือไม่ใส่ใจเอาความของผู้เสียหายหรือการเยยยา ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายด้วยวิธีการอื่นใด ไปประกอบการใช้ดุลพินิจพิพากษาคดีให้รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษจำคุกจำเลยภายใต้เงื่อนไขหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 หรือนำไป ประกอบการพิจารณาโทษให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 ได้

1.3. ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ หมายถึง ความผิดที่เอกชน เป็นผู้เสียหายและการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นส่วนตัว กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินการเอาผิดกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ ถ้า ประสงค์จะดำเนินการก็ต้องไปร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าที่ภายใน 3 เดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและ รู้ตัวผู้กระทำความผิด หากไม่มีการร้องทุกข์พนักงานสอบสวนย่อมไม่อาจทำการสอบสวนหรือ ดำเนินการใดๆ ได้และเมื่อร้องทุกข์แล้วจะถอนคำร้องทุกข์เมื่อใดก็ได้หรือเมื่อฟ้องคดีแล้วจะถอนฟ้อง หรือยอมความเมื่อใดก็ได้เช่นกันหากคู่กรณีตกลงยอมความกันได้ไม่ว่าจะมีการร้องทุกข์หรือฟ้องคดี

ต่อศาลแล้วหรือไม่ก็ตาม สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป หากยังไม่มีการร้องทุกข์หรือฟ้องคดีต่อศาล ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการย่อมไม่มีสิทธิฟ้องคดีได้อีก ถ้ามีการฟ้องคดีแล้ว ศาลต้องมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ วิธีการระงับข้อพิพาทโดยคนกลาง ที่เรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ยที่มีหน้าที่ในการเข้าช่วยคู่พิพาทหาแนวทางในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้น อันเกิดจากแนวทางร่วมกันซึ่งเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาททุกฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่มีอำนาจในการกำหนดผลลัพธ์ในการเจรจา ผลลัพธ์ย่อมเกิดจากความยินยอมของคู่พิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นทางเลือกหนึ่งในการอำนวยความสะดวกของศาลยุติธรรม เพราะเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด เป็นธรรม สามารถรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ นำมาซึ่งความสันติสุขอย่างยั่งยืน สำนักงานศาลยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีรรถคดีและประชาชนทั่วไป จึงมีนโยบายให้ศาลยุติธรรมนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กับการพิจารณาตัดสินคดีของศาลโดยมีผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือคู่พิพาท ในการเจรจาหาข้อยุติและประนีประนอมกัน ซึ่งเดิมมีระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2544 และฉบับแก้ไข พ.ศ.2547 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอมไว้ ระเบียบดังกล่าวออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 20 ทวิ วรรคสองและวรรคสามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2551 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ทวิ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลการแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอมให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทำให้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลที่ทำโดยผู้ประนีประนอมเพิ่มเติมจากระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2544 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547 อีกฉบับหนึ่ง คือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ผลของการบังคับใช้ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554 ทำให้ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 และแก้ไขปี พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้ได้อยู่แต่ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่ข้อกำหนดนี้ข้อ 3 กำหนดไว้ว่า “ในกรณีที่มีระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดที่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดนี้ให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้” และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560

และต่อมาได้ออกระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไต่ถามในคดีอาญา พ.ศ.2560 มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันนี้

นอกจากนี้ ศาลแต่ละแห่งสามารถวางระเบียบว่าด้วยการไต่ถามได้ ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางหรือทิศทางการบริหารของศาลนั้นๆ ไว้ โดยจะกำหนดรูปแบบแนวทางวิธีการปฏิบัติและขั้นตอนการทำงานตามระบบไต่ถาม รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ไต่ถามกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไต่ถาม เป็นการรองรับอำนาจกระทำการของผู้ไต่ถามและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไต่ถาม ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบว่าด้วยการไต่ถามตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้นๆ

การจะเข้าสู่กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทในชั้นศาลในคดีอาญา เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และคดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา หากเป็นคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไต่ถามได้ คู่ความอาจร้องขอต่อศาลหรือศาลแนะนำเพื่อนำคดีเข้าสู่กระบวนการไต่ถามได้โดยที่คู่ความทุกฝ่ายต้องยินยอมและมีความประสงค์จะใช้วิธีการไต่ถามในการระงับข้อพิพาทของตน โดยศาลยุติธรรมแต่ละแห่งได้จัดตั้งศูนย์ไต่ถามและประណข้อพิพาทเพื่อรองรับคดีที่เข้าสู่กระบวนการไต่ถาม เมื่อนำคดีเข้าสู่ศูนย์ไต่ถามแล้วเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จะกำหนดวันนัดเพื่อดำเนินการไต่ถามโดยนำคดีเสนอผู้บริหารศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประណประណศาลแห่งนั้นให้เป็นคนกลางในการเจรจาไต่ถามในวันนัดต่อไป (คู่มือการจัดระบบไต่ถามข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ.2554) ซึ่งการไต่ถามคดีอาญาจะมีลักษณะพิเศษกว่าคดีแพ่งที่แม้ข้อพิพาทจะระงับแต่จำเลยในคดีอาญาอาจต้องรับโทษในทางอาญาตามผลของคดี เช่น โทษปรับ โทษจำคุกซึ่งศาลอาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษจำคุกได้ ตามบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยผู้ไต่ถามในชั้นศาล

อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์และวิธีการไต่ถามในคดีอาญาตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญา ศาลยุติธรรมโดยคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมได้ออกระเบียบว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ.2560 เพื่อให้การไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงได้กำหนดประเภทคดี หลักเกณฑ์และวิธีการไต่ถามในคดีอาญาโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. คดีอาญาที่ไต่ถามได้ตามระเบียบนี้คือ คดีความผิดอันยอมความได้ คดีความผิดที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องตนเอง

2. ก่อนเริ่มการไต่ถามให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบว่าการไต่ถามมิได้ทำให้สิทธิในคดีอาญามาฟ้องระงับผลของการไต่ถามไม่เป็นบทบังคับศาลที่จะต้องพิพากษาคดีให้เป็นประโยชน์แก่จำเลย

3. การไต่ถามในคดีอาญาผู้เสียหายมีสิทธิเข้าร่วมในกระบวนการไต่ถามได้ตามระเบียบนี้

4. ในคดีความผิดที่อาจไกล่เกลี่ยได้และไม่อาจไกล่เกลี่ยได้รวมกัน หากผู้เสียหายและจำเลยมีความประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ยเพื่อบรรเทาความเสียหาย ศาลอาจพิจารณาให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยเฉพาะความผิดที่อาจไกล่เกลี่ยได้ตามระเบียบนี้

5. กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ได้แก่ (1) คดีระงับไปด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย (2) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ให้ทำการไกล่เกลี่ยอีกต่อไป (3) คู่ความไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด (4) ผู้ประนีประนอมเห็นว่าการไกล่เกลี่ยต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์แก่คดี และ (5) ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่แต่งตั้งเห็นว่าคดีไม่อาจยุติได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย หรือการไกล่เกลี่ยต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์แก่คดี หรือจะเกิดความไม่เป็นธรรม

3. ขั้นตอนการเข้าระบบไกล่เกลี่ย

3.1 กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนวันนัด

3.1.1 โจทก์อาจแสดงความประสงค์ต่อศาล เพื่อขอให้ศาลนำคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเมื่อโจทก์ดำเนินการยื่นฟ้องคดี หรือจำเลยเมื่อได้รับสำเนาคำฟ้องหรือหนังสือเชิญชวนเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจแจ้งความประสงค์มายัง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับคู่พิพาท

3.1.2 ภายหลังที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับแจ้งความประสงค์ของคู่พิพาทแล้ว จะประสานกับคู่พิพาทเพื่อกำหนดวันไกล่เกลี่ยและแจ้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ

3.2 กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างการพิจารณาคดีของศาล

3.2.1 คู่ความสามารถขอให้ศาลใช้ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเวลาใดๆ ก็ได้ ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือศาลอาจเห็นสมควรให้ไกล่เกลี่ยคดีให้อยู่ระหว่างการพิจารณาก็ได้

3.2.2 ผู้พิพากษาส่งคดีเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลดำเนินการ

3.2.3 ผู้พิพากษาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่ขึ้นทะเบียนไว้ดำเนินการไกล่เกลี่ย

3.2.4 ถ้าตกลงกันได้อาจมีการถอนฟ้องถอนคำร้องทุกข์หรือศาลมีคำพิพากษา ไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความตกลงยินยอมจัดทำขึ้น

3.3 การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย

3.3.1 เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วยความยินยอมและพึงพอใจของคู่พิพาท

3.3.2 เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

3.3.3 เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยเนื่องจากคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันได้

บทสรุป

เมื่อคดีอาญาสามารถนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพิจารณาตีของศาลได้ ไม่ว่าจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวที่สามารถยอมความได้ หรือคดีอาญาแผ่นดินที่ไม่สามารถยอมความได้ แต่ผลสำเร็จของการไกล่เกลี่ยหากเป็นความผิดส่วนตัวผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ และถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองก็สามารถถอนฟ้องทำให้คดีอาญาระงับไป หากเป็นคดีอาญาแผ่นดินเมื่อตกลงกันได้ ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าเสียหาย แต่คดีจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปไม่ยุติลงทันทีที่ผู้เสียหายทำได้เพียงแถลงไม่ติดใจเอาความกับจำเลยอีก ซึ่งศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยสถานเบาลง เมื่อจำเลยไม่เคยมีประวัติเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน คดีประเภทนี้ศาลอาจรอการลงโทษจำคุกให้แก่อำนาจได้ เห็นได้ว่าคดีสามารถยุติลงได้ด้วยการไกล่เกลี่ยเป็นผลดีต่อคู่ความทำให้สะดวก รวดเร็วไม่ต้องมีแบบพิธีการมาก ยืดหยุ่นและเป็นมิตรกันมากกว่าการพิจารณาตีปกติ การไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่นานนักก็สามารถที่จะทราบได้ว่าคู่พิพาทตกลงกันได้หรือไม่ หากตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปโดยเร็ว คู่พิพาทก็ไม่สามารถที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อประวิงการพิจารณาตีล่าช้าได้ การไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่มากนัก ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่างๆ เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าป่วยการทนายความ ที่ปรึกษาทนาย ทนายความ ตลอดจนค่าดำเนินการในชั้นอุทธรณ์ฎีกา ทั้งยังลดค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดี รักษาสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทเมื่อคู่พิพาทสามารถลงระงับข้อพิพาทกันได้ จะทำให้ลดข้อขัดแย้งได้เสียกัน สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือทำธุรกิจร่วมกัน ตลอดจนปฏิบัติตามสัญญาต่อไปจนแล้วเสร็จโดยไม่กลายเป็นชนวนลูกกลามไปสู่ข้อพิพาทที่รุนแรงยิ่งขึ้นไปอีกซึ่งจะเป็นผลดีกับทุกฝ่าย สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่พิพาทจึงไม่เกิดความรู้สึกว่ามีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ อันทำให้เกิดความรู้สึกเสียหน้าหรือเสียศักดิ์ศรี กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินการเป็นความลับ พยานหลักฐานที่นำเสนอในชั้นไกล่เกลี่ยไม่อาจจะนำไปเปิดเผยหรือใช้เป็นพยานในชั้นศาลได้ เว้นแต่คู่พิพาทจะยินยอมทำให้คู่พิพาทสามารถรักษาความลับหรือชื่อเสียงทางธุรกิจที่อาจจะเกิดขึ้นมิให้แพร่หลายออกไป อันจะก่อให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจได้ การไกล่เกลี่ยสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชนการไกล่เกลี่ยไม่อาจจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ทำให้คู่พิพาทที่ทะเลาะไม่พูดคุยกันหันกลับมาเจรจากันได้ เป็นการลดความตึงเครียดระหว่างคู่พิพาทซึ่งรวมถึงญาติพี่น้องและพรรคพวกอีกด้วย เป็นการลดปริมาณคดีของศาล สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นน้อยและลดลง ปริมาณคดีที่

สู่ศาลก็จะลดลง ส่งผลให้งบประมาณในส่วนนี้ลดลง สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข สามารถร่วมมือกันพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติไปได้อย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). *กฎกระทรวง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ.2553* : 22 เล่ม 127 ตอนที่ 54 ก ราชกิจจานุเบกษา 7 กันยายน 2553
- กลมชัย รัตนสากวรงค์. (2523). *ความยินยอมในกฎหมายอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา. มหามบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2554). *ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2554* : 19 เล่ม 128 ตอนที่ 73 ก ราชกิจจานุเบกษา 7 ตุลาคม 2554
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2560* : 31 เล่ม 134 ตอนที่ 68 ก ราชกิจจานุเบกษา 30 มิถุนายน 2560
- คู่มือการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.2554*
- ดวงธมล คำวิโส. (2556). *การไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินในชั้นศาล : ศึกษาเฉพาะกรณีที่มีผู้เสียหาย*. วิทยานิพนธ์สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2556
- ประพิน ปรัชญาภรณ์. (2522). *ความยินยอมของผู้เสียหายในการกระทำความผิดอาญา*. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2551). “การไกล่เกลี่ยในประเทศออสเตรเลีย.” ใน สรวีศ ลิ้มปริงซี. *กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. : 45.
- ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2544 และฉบับแก้ไข พ.ศ.2547 [Online] http://www.ojac.coj.go.th/doc/data/ojac/ojac_1503997754.pdf
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). “การแก้ปัญหาข้อพิพาทและผลแห่งการตัดสินใจ.” *โครงการนาร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนกระทรวงยุติธรรม*. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและความขัดแย้ง. ใน ชุมชน.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2538). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52/-/หน้า 723/20 มิถุนายน 2478

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2538). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52/-/หน้า 598/ 10 มิถุนายน 2478

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). *ประมวลกฎหมายอาญา*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73/ตอนที่ 95/ฉบับพิเศษ : 1/15 พฤศจิกายน 2499

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2534). *ความยินยอมของผู้เสียหาย : ศีษษากรณีปลุกถ่ายอวัยวะ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุดม รัฐอมฤต. (2548). *บทบาทของอัยการในมุมมองของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์*. รายงานวิจัย. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์